

Зінаїда Балабаєва

ТЕОРІЯ ЗМІНИ ЕЛІТ:
КЛАСИКА І СУЧАСНІСТЬ

1. Вакуленко С. М. Оптимізація сімейної політики в умовах сучасного українського суспільства. – Спеціальність 22.00.04 – спеціальні та галузеві соціології. – Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата соціологічних наук. – Харків – 2007. – 26 с.

2. Козлов В. А. Институциональный подход к разработке семейной политики. – М.: Институт экономики РАН, 2010. – 51 с.

3. Ловцова Н. «Здоровая, благополучная семья – опора государства»: гендерный анализ семейной социальной политики // Журнал исследований социальной политики. – 2003. – № 3/4. – С. 323–340.

4. Мельничук Л. М. Державне регулювання розвитку соціального інституту сім'ї в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / Л. М. Мельничук. – К., 2009. – 20 с.

5. Степанова Н.М. Государственная семейная политика в странах западной Европы (1990 – 2000-е годы) // Субдисциплина: гендерная политология. – №3. – 2010. – С. 88–95.

6. Чернова Ж. В. Семейная политика в современной России: «пятый нацпроект» // Человек. Сообщество. Управление. – 2011 – №2. – С. 100-112.

7. A Cross-National Comparison of Family Policy. – Public Policy Research Centre, Hong Kong Institute of Asia-Pacific Studies, The Chinese University of Hong Kong, 2008. – 209 p.

8. Hagen, K. (19920. 'The social dimension: a quest for a European welfare state' in: Z. Ferge and J.E. Kolberg (eds). Social Policy in a Changing Europe. (Frankfurt am Main: Campus Verlag; Boulder, Co: Westview Press): 281–303. European Observatory on National Family Policies [EONFP] (Ed.) Developments in National Family Policies in [year]. – Brussels: European Commission, General Directorate. – Vol. 5. – 1989. – P. 1-43.

9. Kaufmann F.-X. Politics and policies towards the family in Europe: A framework and an inquiry into their differences and convergences. Family life and family policies in Europe: Problems and issues in comparative perspective. – Oxford, OUP Publ., 2002. – Vol. 2. – P. 419–477.

10. Neyer G. Family Policies and Low Fertility in Western Europe. MPIDR Working Paper WP 2003-021 / Gerda Neyer. – Rostock: Max Planck Institute for Demographic Research, JULY 2003. – 63 p.

11. Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD]: The Tax Benefit-Position of Selected Income Groups of a Typical Worker in OECD Member Countries of Production Workers [year – year]. – Paris: OECD, 1978. – Режим доступу: <http://www.oecd-ilibrary.org>.

12. Saraceno Ch. Family policies. Concepts, goals and instruments / Chiara Saraceno // Collegio Carlo Alberto. – № 230. – December, 2011. – 20 p.

13. Sigle-Rushton W. England and Wales: Stable fertility and pronounced social status differences // Demographic Research. – 2008. – Vol. 19. – P. 455–502.

У статті розглядаються деякі класичні положення теорії зміни (циркуляції) еліт В. Парето та інших представників теорії еліт (Г. Моска і Р. Михельса), які дозволяють провести паралелі з сучасністю, зрозуміти особливості політичного процесу наших днів. Представлені також сучасні теорії еліт, на тлі яких можливо визначити специфіку процесу зміни еліт в сучасних пострадянських умовах.

Ключові слова: політична еліта, циркуляція еліт, теорія еліт, сучасний політичний процес, номенклатура, соціальний ліфт.

☞ Сучасний політичний процес в усьому світі, і в Україні зокрема, гостро ставить питання про шляхи зміни еліт при владі, якості еліти, шляхи поповнення еліт, особливості цих процесів в різних країнах. Особливо це стає актуальним у переломні моменти життя суспільства, коли нове поповнення еліти має доленосне значення. У демократичних державах еліти виконують важливі суспільні функції, пов'язані з державним управлінням, тому якість еліти, її здатність приймати важливі державні рішення виходить на перший план серед завдань модернізації суспільства. Багато відповідей на ці питання ми можемо знайти в класичних теоріях еліт.

☞ Вітчизняні дослідники теорії еліт, серед яких В. Андрущенко, І. Белебега, А. Колодій, Б. Кухта, М. Пірен, М. Шульга, В. Полохало та інші, і російські Г. Ашин, Є. Охотський, В. Пастухов, О. Крюков в своїх роботах аналізували особливості класичних теорій еліт. Зокрема, в центрі їх наукового аналізу – питання місця і ролі еліти в політичному процесі, оцінки класиками теорії еліт проблем формування політичної еліти, а також проблеми формування національної політичної еліти в сучасних умовах, її структури та впливу на процеси модернізації суспільства.

☞ Метою цієї статті є аналіз поглядів класиків теорії еліт В. Парето, Г. Моски і Р. Михельса на причини зміни еліт при владі, шляхи цього процесу, а також можливості використання висновків класиків для розуміння сучасного політичного процесу в постсоціалістичних країнах.

В. Парето належить першість в обґрунтуванні теорії зміни або «циркуляції» еліт. Сам термін «еліта» з'явився в кінці XIX – на початку XX століть. У роботах класиків теорії еліт частіше використовувався термін «аристократія», «правлячий клас» та ін. Якість еліти є найважливішим моментом в її стійкості і збереженні свого впливу. В. Парето вказував на «дві головні якості керуючих: вміння переконувати, маніпулюючи людськими емоціями, і вміння застосовувати силу там, де це необхідно. Ці здібності є взаємовиключними. Уряди правлять або застосовуючи силу, або за допомогою угодовства і умовлянь. Згода і сила є інструментами управління на всьому протязі історії» [цит. за 4].

Однак, як зазначав В. Парето, не слід плутати насильство з силою, насильство часто супроводжує слабкість. «Зустрічаються індивіди і класи, що втратили могутність і здатність утриматися у влади, що ставали все

Постановка проблеми

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Мета

більш одіозними через творене ними насильства, при якому вони наносили удари наосліп, навмання. Сильний завдає удар тільки тоді, коли це абсолютно необхідно, і вже ніщо не зупиняє його» [5, с. 270].

Характеризуючи якість еліти, В. Парето писав: «... потрібні діяльний розум і сила духу разом з моральною відповідальністю... Практичний розум, висока моральність та інтелектуальна культура – такі три головні якості, які забезпечують успіх керівникам тред-юніонів. Чи не ці якості виділяють аристократію (якщо її розуміти в етимологічному сенсі слова – як кращих) серед інших людей?» [6, с. 121].

Однією з центральних ідей В. Парето був розгляд суспільства як системи, що перебуває в стані поступово порушеної і відновлюваної рівноваги. Зміни в одній частині системи негайно передаються іншій її частині, і вся система приходить в рух, поки знову не відновиться «динамічна рівновага». Цикли підйому та занепаду, піднесення і падіння еліти є, на переконання В. Парето, необхідними і неминучими. Чергування, коливання, зміна еліт є законом існування людського суспільства. «Історія є кладовищем аристократії», – писав він [цит. за 4].

Процес «циркуляції еліт» в дійсності виступає глибоким суспільним процесом, насамперед соціально-економічного характеру. Політичні зміни відбуваються тоді, коли правлячі угруповання не в змозі вирішити соціально-економічні проблеми, що виникають в ході суспільної практики, і змушені вдатися до політичного маневрування.

Механізмом, за допомогою якого відбувається оновлення правлячої еліти в мирний час, є соціальна мобільність. Чим більш «відкритий» правлячий клас, тим міцніше його «здоров'я», тим більше він здатний зберегти своє панування. Чим більше він замкнений, тим сильніша тенденція до занепаду, «правлячий клас оновлюється не тільки чисельно, але й, що набагато важливіше, якісно, шляхом поповнення своїх рядів з нижчих класів. Вони приносять з собою енергію, необхідну для утримання влади, і правлячий клас відновлюється» [цит. за 4].

За винятком повністю замкнутої еліти, яка стає кастою, правляча еліта зазвичай знаходиться в стані постійної повільної трансформації. Якщо циркуляція еліт відбувається занадто повільно, у вищих шарах скупчуються елементи, які уособлюють безсилля, розкладання і занепад. Ці шари втрачають психічні якості, що забезпечують їх елітарне становище.

Циркуляція, яка підносить еліти, що народжуються в нижчих шарах, до вершини, а також скидає і призводить до зникнення пануючої еліти, в основному буває прихована за безліччю фактів. Насамперед, це пов'язано з тим, що даний процес розвивається, як правило, досить повільно, і тому тільки вивчаючи історію за тривалий період часу можна досягнути загального характеру і основні лінії такого руху.

Феномен нових еліт, які в ході безперервної циркуляції, виникаючи в нижчих шарах суспільства, піднімаються в його вищі верстви, там захоплюють собі простір і згодом занепадають, вимиваються і зникають, являє собою один з найважливіших історичних процесів, і його необхідно взяти до уваги, щоб зрозуміти великі соціальні рухи. Дуже часто існування цього об'єктивного феномена буває завуальоване впливом на суспільство емоцій і забобонів, і те, як ми його сприймаємо, істотно відрізняється від того, який він є у реальності.

Правляча еліта внутрішньо згуртована і бореться за збереження свого панування. Розвиток суспільства від-

бувається за допомогою періодичної зміни, циркуляції двох головних типів еліт – «лиси» (гнучких керівників, що використовують «м'які» методи керівництва: переговори, поступки, лестощі, переконання тощо) та «левів» (жорстких і рішучих правителів, що спираються переважно на силу).

Зміни, що відбуваються в суспільстві, поступово підривають панування одного з цих типів еліти. Так, володарювання «лиси», ефективне у відносно спокійні періоди історії, стає непридатним в ситуаціях, що вимагають рішучих дій і застосування насильства. Це призводить до зростання невдоволення в суспільстві і посилення контреліти («левів»), яка за допомогою мобілізації мас скидає правлячу еліту і встановлює своє панування [5, с. 271].

В. Парето вважав, що постійна зміна і циркуляція еліт дозволяє зрозуміти історичний рух суспільства, якій постає як історія постійної зміни аристократії: їх підвищення, володарювання, занепаду і заміни новою правлячою привілейованою меншістю. Тому революції, з точки зору В. Парето, – лише боротьба еліт, зміна правлячої і потенційної еліти. «Сучасний спостерігач, що охоплює поглядом лише короткий період часу, – писав він, – не бачить нічого, крім випадкових обставин. Він бачить суверенізм каст, гніт тиранів, народні бунти, ліберальні вимоги; він зауважує аристократію, теократію, охлократію, однак загальний феномен, по відношенню до якого все перераховане виявляється лише приватними деталями, часто повністю вислизає від нього» [5, с. 272].

Г. Моска також вважав генеральною лінією розвитку суспільства боротьбу двох тенденцій: прагнення панівного класу втримати й передати у спадок владу і прагнення нового класу, змінити співвідношення сил. Чергування в суспільстві тенденцій до стабілізації і оновлення створює якість ритмічне розгортання історичного процесу.

Симптомом, який майже завжди передвіщає занепад аристократії, на думку В. Парето, є поширення гуманістичних настроїв і хворобливої чутливості, від чого аристократія виявляється нездатною захистити свої позиції. Всяка еліта, що не готова битися заради захисту свого становища, знаходиться в повному занепаді, і їй не залишається нічого іншого, окрім як поступитися місцем іншій еліті, що володіє мужністю і твердістю, яких колишньої еліті бракує. І якщо така еліта вірить, що проголошені нею гуманні принципи будуть застосовуватися до неї самої, то вона просто впала в ілюзію [5, с. 272].

Відповідно до теорії В. Парето, політичні революції відбуваються внаслідок того, що або сповільнюється циркуляція еліт, або з іншої причини елементи низької якості накопичуються у вищих шарах. Революція виступає як свого роду доповнення циркуляції еліт. У відомому сенсі сутність революції і полягає в різкій і насильницькій зміні складу правлячої еліти. При цьому, як правило, в ході революції індивіди з нижчих верств управляються індивідами з вищих, так як останні володіють необхідними для битви інтелектуальними якостями і позбавлені тих якостей, якими володіють якраз індивіди з нижчих верств [цит. за 4].

Коли аристократія занепадає, в ній зазвичай помітні дві тенденції, що діють одночасно, а саме: 1) ця аристократія робиться м'якше, ліберальніше, людяніше і виявляється менш готовою до захисту своєї влади; 2) з іншого боку, не слабшають, а, навпаки, посилюються її користолюбство і жадоба до придбання благ, які не належать їй; вона, наскільки це в її силах, намагається збільшувати свої незаконні присвоєння, зайнята узурпацією у великих розмірах національного надбання. Тому вона, з

одного боку, робить важчим своє ярмо, а з іншого – у неї стає все менше сил для того, щоб це ярмо утримувати. Від прояву цих двох тенденцій саме і бере початок катастрофа, від якої гине аристократія [6, с. 115].

Часто аристократії гинуть від анемії. У них залишається певна пасивна відвага, проте не вистачає відваги активної [6, с. 116]. «Світ завжди належав сильним, – писав В. Парето, – і ще довго буде їм належати. Люди поважають тільки тих, хто вміє змусити себе поважати. Той, хто перетворився на лагідну вівцю, завжди знайде вовка, готового його з'їсти» [9, с. 100]. Він підкреслював: «Ніколи або майже ніколи аристократії (я використовую це слово в його етимологічному сенсі, для позначення кращих) не гинули тільки від ударів своїх ворогів, вони самі готували собі знищення» [9, с. 96–97].

Г. Моска зазначав, що найважливішим критерієм формування панівного класу є його здатність до управління іншими людьми. Еліта, яка зосереджена виключно на своїх особистих інтересах, поступово втрачає своє політичний та ідеологічний вплив і може бути скинута [3]. Основні причини втрати панівного становища будь-яким класом складаються, з точки зору Г. Моски, або у втраті якостей, завдяки яким він прийшов до влади, або в їх неадекватності новому соціальному середовищу [3].

Для збереження своєї влади еліта повинна постійно поповнюватися. На думку Г. Моски, існує два основних способи оновлення (поповнення) правлячої еліти: демократичний і аристократичний. Перший є відкритим і сприяє постійному припливу свіжих достатньо підготовлених керівників. Другий спосіб – аристократичний (закритий). Спроба правлячого класу формувати еліту тільки зі своїх лав призводить до її виродження і застою в суспільному розвитку [3].

Аристократична тенденція проявляється у прагненні передати владу спадкоємцям або найближчим соратникам, що поступово призводить до виродження еліти. Демократична тенденція реалізується за допомогою включення до складу правлячого класу найкращих представників з класу керованих, що запобігає дегенерації еліти. Оптимальне поєднання цих двох тенденцій найбільш бажане для суспільства, тому що дозволяє забезпечити спадкоємність і стабільність у керівництві країною і якісне оновлення правлячого класу [3].

Майбутнє суспільство, на думку В. Парето, навіть якщо воно стане колективістським, буде управлятися аристократією або елітою, але та еліта стане, швидше за все, зовсім відмінною від нинішньої буржуазії і від її нащадків [10, с. 119]. Р. Міхельс досліджував соціальні механізми, які породжують елітарність суспільства. Він особливо виділяє організаторські здібності, а також організаційні структури суспільства, що стимулюють елітарність і піднімають керуючий шар. Він зробив висновок, що сама організація суспільства вимагає елітарності і закономірно відтворює її. У суспільстві, як і в партіях, діє «залізний закон олігархічних тенденцій». Його суть полягає в тому, що розвиток великих організацій неминує веде до олігархізації управління суспільством і формування еліти, оскільки керівництво такими об'єднаннями не може здійснюватися усіма їх членами.

Ефективність їх діяльності вимагає функціональної спеціалізації і раціональності, виділення керівного ядра й апарату, які поступово, але неминує виходять з-під контролю рядових членів, відриваються від них і підпорядковують політику власним інтересам, піклуються в першу чергу про збереження свого привілейованого становища. Рядові ж члени організацій недостатньо компетентні, пасивні й байдужі до повсякденної політичної діяльності.

В результаті будь-якою, навіть демократичною, організацією завжди фактично править олігархічна, елітарна група. Такі найбільш впливові групи, зацікавлені в збереженні свого привілейованого становища, встановлюють між собою різного роду контакти, гуртуються, забуваючи про інтереси мас. Він стверджував, що «... виборче право завжди виступає як право на панування в самому прямому сенсі слова ...» [2, с. 111].

«У сучасному партійному житті, – писав Р. Міхельс, – аристократія охоче демонструє себе в демократичному облаченні, а в змісті демократії явно проступають аристократичні ознаки. Тут ми зустрічаємо аристократію, яка прийняла демократичну форму, там – демократію з аристократичними рисами» [2, с. 112].

Демократія не може існувати без організації, управлінського апарату, еліти, а це веде до закріплення посад і привілеїв, до відриву від мас, до незмінності лідерів, до вождизму. Функціонери навіть лівих партій, особливо обрані членами парламентів, змінюють свій соціальний статус, перетворюються на правлячу еліту. Харизматичних лідерів, які піднімають маси до активної політичної діяльності, змінюють бюрократи, а революціонерів і ентузіастів – консерватори й пристосуванці.

Взаємовідносини між елітою і масою мають переважно характер керівництва, що припускає управлінський вплив, заснований на згоді й добровільній слухняності керованих і авторитеті влади. Важливу роль при цьому відіграє взаємодія з суспільством і якість еліти. У колишніх соціалістичних країнах довгі десятиліття панувала номенклатурна система рекрутування політичної еліти. Суть номенклатурної системи полягає в призначенні осіб на всі скільки-небудь соціально значущі керівні посади лише за згодою і за рекомендацією відповідних партійних органів, в підборі еліти зверху [1].

У СРСР негативні соціальні наслідки функціонування цієї системи посилювалися її всеосяжним характером, повним усуненням конкурентних механізмів в економіці й політиці, а також ідеологізацією, політизацією і непотізацією (домінуванням родинних зв'язків) критеріїв відбору. Такими критеріями стали цілковитий ідеологічний і політичний конформізм («політична зрілість»), партійність, особиста відданість вищестоящому керівництву, догідництво і підлабузництво, родинні зв'язки, показана активність і т.п. Ці та інші подібні норми-фільтри відсівали найбільш чесних і здібних людей, породжували масовий тип сірого, не здатного на справжню ініціативу працівника, який бачить у занятті керівних постів лише особисту вигоду.

Довголітнє руйнівний вплив номенклатурної системи, а також знищення у війнах і таборах кольору народу його кращих представників, призвело до виродження радянської політичної еліти. Положення не змінилося й після розпаду СРСР. У більшості пострадянських держав, на відміну від країн Східної Європи, не сформувалося скільки-небудь впливової, справді демократичної контреліти, здатної до ефективного керівництва суспільством.

Номенклатурне минуле, згублене майже повною відсутністю соціального контролю і вдачами легалізованих ділців тіньової економіки, яскраво проявилось у пострадянській еліті. Її низькі ділові та моральні якості багато в чому пояснюють перманентність і глибину кризи суспільства, масове поширення корупції та безвідповідальності. Вихід з ситуації, що склалася, успішне реформування суспільства можливі лише на шляху створення нової системи рекрутування еліт, заснованої на конкурентних засадах та інституціалізації вимог за

діловими і моральними якостям політичних і адміністративних керівників.

Хаотична політична активність громадян, низька результативність вітчизняної еліти, незавершеність процесу рекрутування нового керівного шару і в той же час його першорядна значущість для перетворення країни – все це робить проблему політичної еліти особливо актуальною для сучасного суспільства. Соціальні механізми рекрутування еліти безпосередньо впливають не тільки на суспільну роль і вигляд цієї групи в цілому, а й визначають типові риси її окремих представників – політичних лідерів.

Слід зазначити, що навіть сучасні протестні рухи в пострадянських країнах, що підсилюються впливом соціальних мереж, не висувають яскравих лідерів, які змогли б закріпитися на позиціях еліти на тривалий час і принести з собою конструктивні ідеї подальшого розвитку суспільства. Як казав В. Парето, «У ящику Пандори залишилася тільки надія. Втішимося гіпотезами, оскільки дійсність досить похмура» [7, с. 105].

Література.

1. Восленский М. С. Номенклатура. Господствующий класс Советского Союза // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.aej.org.ua/History/1357.html>.
2. Михельс Р. Демократическая аристократия и аристократическая демократия // Социологические исследования. – 2000. – № 1 – С. 107–114.
3. Моска Г. Правящий класс. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/Hrestom/33.php.
4. Осипов Г. История социологии в Западной Европе и США // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/Osipov/09.php.
5. Парето В. Социалистические системы / Теоретическая социология: Антология в 2-х частях. – Часть 1. – М., «Университет», 2002 г. – С. 269–272.
6. Парето В. О применении социологических теорий // Социологические исследования. – 1996. – № 2, с. 115–124; Социологические исследования. – 1996. – № 7. – С. 119–127; Социологические исследования. – 1996. – № 10. – С. 139–144.
7. Парето В. Социалистическая опасность // Социологические исследования. – 2001. – № 5. – С. 96–105.
8. Парето В. Закат свободы // Социологические исследования. – 2009. – № 6. – С. 110–120.

УДК 351.84:005.8

Тетяна Безверхнюк

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМ ПРОЕКТОМ

У статті обґрунтовано методологічний підхід до організації системи управління соціальним проектом в неприбуткових організаціях. Доведено, що система управління соціальних проектом передбачає наяв-

© Безверхнюк Т.М., 2014.

ність трьох взаємопов'язаних компонентів та їх збалансований розвиток: нормативно-регламентне та методичне забезпечення; технічне та інформаційне забезпечення; організаційне і кадрове забезпечення.

Ключові слова: управління проектом, система управління соціальним проектом, соціальне проектування, соціальні технології.

Одним з ключових чинників сталого розвитку України й ефективним інструментом реалізації державної соціальної політики є проектний підхід, що спирається на концепцію створення цінності проекту. Аналіз сучасної практики державного управління свідчить про те, що близько 45 % всієї суспільно-корисної діяльності органів влади реалізується через проекти й програми, які є значною мірою проектно-орієнтованими, тому для стабільного соціального розвитку територіальних громад й ефективного функціонування бізнесу суб'єкти державної влади мають використовувати науково обґрунтовану методологію та інструментарій управління проектами.

Теоретико-методологічні дослідження методології управління соціальними проектами та програмами, використання її як механізму державного управління сталим соціальним розвитком набувають особливої актуальності в сучасних умовах.

Умови й проблеми формування соціально-орієнтованої держави досліджувалися багатьма науковцями. Теоретико-методологічні проблеми розвитку соціальних систем вивчалися такими відомими науковцями як: У. Бек, Л. Берталанфі, А. Гальчинський, Н. Луман, Т. Парсонс, І. Пригожин, П. Сорокін, М. Хазан. Вагомий внесок у вивчення соціальних проблем суспільства і розробку наукових концепцій державного управління соціальним розвитком на основі інновацій зробили науковці І. В. Бестужев-Лада, В. В. Бурега, В. Є. Воротін, О. М. Головінов, І. В. Голято, Г. К. Губерна, В. Б. Дзюндзюк, В. А. Ільяшенко, М. Д. Кондратьєв, С. В. Мочерний, О. С. Поважний, В. І. Токарева, А. В. Шевчук, інші. Регіональні аспекти соціальних відносин й управлінням галузями соціальної сфери досліджено в наукових працях Б. І. Адамова, Н. Г. Діденко, В. В. Дорофійєнка, В. М. Лобаса, М. О. Макарова, В. Л. Пілюшенка, С. Ф. Поважно-го, О. І. Черниш. Аналізом проблем, пов'язаних з природою і практикою управління соціальними ризиками, займалися У. Бек, М. Дуглас, Н. Луман, О. М. Князева, С. П. Курдюмов, О. М. Яницький. Розробці та впровадженню методології управління проектами в сферу державного регулювання соціального розвитку присвячено багато праць як національних, так і іноземних фахівців, – С. Д. Бушуєва, В. М. Буркова, В. І. Воропаєва, І. І. Мазура, О. В. Макарова, О. В. Пономарьової, Г. Л. Ципес, В. Д. Шапіро та інших. Питання методології й понятійного апарату соціального проектування ретельно досліджені відомими науковцями-соціологами Г. А. Антоноюком, Т. М. Дрідзе, В. І. Курбатовим, Р. В. Леньковим, В. А. Лукочим, І. В. Петровою, Е. А. Самбуровим, В. М. Сафроновою, Ж. Т. Тощенко та іншими вченими.

Аналіз наукового доробку у сфері прогнозування соціальних процесів, їх моделювання і управління дозволяє розглядати соціальне проектування як провідну сферу інноватики. По-перше, тому що в третьому тисячолітті майбутнє стає повноцінним предметом побудови та проектування, в якому проект, поруч із теорією, виконуватиме функції найважливішої форми організації наукового знання та його зв'язку з практикою. По-друге, проектування дає змогу не лише заповнити